

ONDER DE LOEP

**Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal**

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a

7556 DT Hengelo

☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

Harry de Jong & Jan Zwienenberg

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daaropvolgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Wespspin

(*Argiope bruennichi*)

Foto's: Harry de Jong

(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
IN MEMORIAM	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	4
B(L)OEIENDE PLANTEN, GEWONE BRUNEL	7
GEWONE WALNOOT	9
INVENTARISATIE STOEP- EN GOOTPLANTEN	11
VERSLAG BOMEMEXCURSIE HASSELERES	13
INVENTARISATIE PLANTEN HENGLOSE ESSTRAAT	13
WAT VALT MIJ OP IN DE NATUUR	14
ACTIVITEITEN GROENE VERENIGINGEN	15
AGENDA 2025	16

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 40,- per jaar; gezinsleden betalen € 15,-.

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

♦ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: voorzitter@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Secretaris

Jan Zwienenberg

Hengelse Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Penningmeester (en ledenadministratie)

Marti Rijken

Vossenbrinkweg 95, 7491 DC Delden, ☎ (06) 83386651

E-mail: ledenadministratie@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (06) 44473000

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

♦ Bestuurslid, redactie 'Onder de Loep' en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (06) 55324290

E-mail: info@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ **Website:** <https://hengelo-oldenzaal.knnv.nl>

In Hengelo functioneert de Groene Tafel al vele jaren. Het is vooral een overleg van groene verenigingen en de gemeente. In dit overleg is meerdere keren gesproken over het informeren van burgers over de activiteiten die georganiseerd worden. Alle deelnemers ervaren dit als een probleem.

Na de nodige discussie is besloten dat de deelnemers elkaar informeren over de activiteiten die men organiseert. Het is dan de bedoeling dat men deze opneemt in de eigen ledenpublicatie. Als bestuur vinden wij dit een goed initiatief waaraan we ook zullen meewerken. Wij hebben besloten om de lijst met activiteiten uit te bereiden met de activiteiten van de KNNV-afdelingen in onze regio, vroeger Gewest Oost van de KNNV.

Het uitwisselen van de gegevens moet dit najaar starten. De lezer zal nog geen volledig overzicht in deze Onder de Loep vinden. We zullen daarom onze Nieuwsbrief tussentijds een aangepaste versie publiceren. De gemeente Hengelo heeft een soort groenplan waarin het meerjarenbeleid is vastgelegd. Dit plan is niet meer actueel en daarom moet er een nieuw plan komen met als titel de Groene Koers.

Op 10 juni was de startbijeenkomst waarvoor een groot aantal organisaties was uitgenodigd. In groepen werden de wensen geïnventariseerd. Ook wij hebben daar onze suggesties ingebracht. Daarnaast hebben we die samengevat in een schriftelijke reactie die we aan de verantwoordelijke medewerker hebben toegestuurd. Wie hiervoor interesse heeft kan een exemplaar verkrijgen via de secretaris.

In ons beleidsplan staat dat we onze statuten moeten wijzigen. De afgelopen maanden hebben we onze wensen op een rijtje gezet. Het materiaal ligt nu bij de notaris, die dit voor meer KNNV-afdelingen verzorgt. Wij verwachten dat we in de oktober of november een speciale vergadering kunnen beleggen om de concept-statuten te bespreken en vast te stellen.

Namens het bestuur, Jan Zwienenberg

In memoriam Bernard Wanders en Joop Bruggert

Voor de zomer zijn twee van onze leden overleden namelijk Bernard Wanders en Joop Bruggert.

Vanuit zijn opleiding en beroep had Bernard niet alleen veel kennis van de natuur maar ook een grote belangstelling hiervoor. Samen met zijn vrouw Attie vond dat hij zijn kennis moest inzetten voor kennisvermeerdering en behoud van de natuur. Hij heeft zowel binnen onze afdeling als binnen het Gewest KNNV Oost verschillende bestuursfuncties vervuld. Vanuit deze functie was hij nauw betrokken bij de start van het Bentelerheide-onderzoek en studiedagen van het Gewest.

Hij had een breed interessegebied met prioriteiten voor wilde planten en libellen waarbij hij ook altijd keek naar de ecologische- en landschappelijke invalshoek. Dit was tijdens excursies een waardevolle aanvulling.

Na zijn pensionering was hij nog actief binnen de ruilverkaveling rond de Gammelker beek.

Als afdeling zijn we Bernard veel dank verschuldigd.

Joop was een regelmatige bezoeker van onze excursies.

Hij was ook actief in de mossenwerkgroep en nam deel aan vele mossenexcursies door het land.

Ook heeft hij meegewerkt bij het mossenonderzoek op de Lonnekerberg. Hierbij werd dankbaar gebruik gemaakt van zijn kennis van de levermossen.

De laatste jaren bestede hij steeds meer aandacht aan paddenstoelen. Serieus onderzoek was voor hem belangrijk maar er moest ook altijd tijd zijn voor humor.

Namens het bestuur,
Wytze Boersma en Jan Zwienenberg

Excursies

Het **Verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruising Boerhavelaan / Prof. Eykmanplaatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Opgave is verplicht. Uiterlijk de avond voor de excursie per telefoon bij de Coördinator.

Het **Vertrekpunt ter plekke** wordt aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen gaan.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 1 te Hengelo.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

31 augustus 2025	Excursie: Demmersblok
14 september 2025	Excursie: Weusthagpark Hengelo
Zaterdag 11 oktober 2025	Excursie: 't Holthuis
Zaterdag 25 oktober 2025	Excursie: Lutterzand

Excursie: Demmersblok

Datum : Zondag 31 augustus 2025
Thema : Natuurontwikkeling
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Marti Rijken (06-83386651)
Opgave verplicht

Het Demmersblok is een kwelgebied in het Deldenerbroek langs de gekanaliseerde benedenloop van de Hagmolenbeek. Dit voormalige landbouwgebied is in 2017 omgevormd tot natuur, waarbij in het grootste deel de bouwvoor is verwijderd. Sindsdien wordt periodiek de ontwikkeling van de natuur gevolgd. Het is de verwachting dat zich onder in het beekdal vochtig hooiland zal ontwikkelen en misschien zelfs nat schraalland en op de hoger gelegen delen droge en natte heide.

Nu, 8 jaar na de inrichting, is de ontwikkeling van de vegetatie al ver gevorderd. Diverse zeldzame planten hebben zich gevestigd, deels spontaan en deels door het opbrengen van hooi uit ander natuurgebied. Ook voor weide- en struweelvogels is het een aantrekkelijk gebied. Bijzonder van dit gebied is dat er nauwelijks paden zijn en dat het grotendeels vrij is om doorheen te struinen.

Om daar optimaal gebruik van te maken is het wenselijk om laarzen mee te nemen. Als het de voorgaande weken veel geregend heeft zijn laarzen noodzakelijk.

Vertrekpunt: De parkeerplaats Deldenerbroek aan

de Rijssense weg tussen Delden en Enter nabij de splitsing met de Broekweg.

We vertrekken hier omstreeks 09.15 uur.

Demmersblok

Excursie: Weusthagpark Hengelo

Datum : 14 september 2025
Thema : Ontstaan en belang Weusthagpark
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Jan Zwienenberg (06-57186623)
Opgave verplicht

In 2011 heeft onze afdeling meegewerkt aan het opstellen van de Natuurvisie voor Het Weusthag Park van Verbinding. Later is door de afdeling ook onderzoek naar de geschiedenis van de ondergrond van het park.

De klei in de ondergrond en de winning van het grondwater zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor de natuurwaarde in de vorm van meerdere kleigaten en de in verhouding geringe bebouwing. Tijdens de wandeling wordt hierbij stilgestaan en kan ook kennis gemaakt worden met de verscheidenheid aan biotopen in het park. Het onderzoek over de ondergrond is verkrijgbaar via secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl.

Vertrekpunt: De parkeerplaats voor de Heemtuin. Deze ligt aan einde zijstraat van de van Alphenstraat met de tennisbanen. We vertrekken hier om 09.15 uur.

Excursie: 't Holthuis

Datum : Zaterdag 11 oktober 2025
Thema : Paddenstoelen
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)
Opgave verplicht

Voor de jaarlijkse paddenstoelenexcursie gaan we deze keer naar het landgoed 't Holthuis. Het landgoed is 105 ha groot en is een van de gebieden van het Overijssels Landschap. Het gebied wordt doorsneden door de Deurningerbeek en de Oude Postweg (de voorloper van de E8 richting Osnabruck).

't Holthuis is een gaaf Twents landgoed dat bestaat uit loof- en naaldbos dat afgewisseld wordt door kleinschalige akkers en weiden gemarkeerd door houtsingels.

In 2007 zijn wij er ook geweest. Toen hebben we 79 soorten gezien waarvan 6 van de rode lijst.

Deze keer hopen we dat we de Goudvinkzwam zullen vinden. Om de soort goed op naam te brengen moet hij geproefd worden. Ik weet niet of er ook iemand is die het wil testen.

Ook hopen we de kastanjeboleet en de kostgangerboleet te vinden.

Kostgangerboleet

Eén en ander is afhankelijk van het weer in de periode voorafgaand aan de excursie.

Vertrekpunt: De parkeergelegenheid aan de oude postweg bij TIP (Toeristisch Informatie Punt) 't Holthuis. We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Excursie: Lutterzand

Datum : Zaterdag 25 oktober 2025
Thema : Slotexcursie
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-44473000)
Opgave verplicht

Op de laatste excursie van het seizoen zullen wij een rondwandeling door het Lutterzand maken. Het Lutterzand is een gebied van ca. 600 ha groot dat bestaat uit heidevelden, zandverstuivingen, jeneverbesstruweel en prachtige bossen met grove den, berken en eiken.

Dwars door het natuurgebied stroomt het riviertje De Dinkel. Ter hoogte van het Lutterzand heeft de Dinkel een zeer fraaie meander gevormd, de zogenaamde Groene Staart of Greun'n Stet.

Lutterzand

Het is de bedoeling na afloop van de excursie koffie met wat erbij te nuttigen bij het aan de Dinkel gelegen Paviljoen Lutterzand.

Vertrekpunt: De parkeerplaats bij het Restaurant Paviljoen Lutterzand aan de Lutterzandweg 12, de Lutte (bij de Kribbenbrug). We vertrekken hier omstreeks xx uur.

Verslag excursie: Arboretum Poortbulten

Datum : Zondag 01 juni 2025
Thema : Orchideeën
Deelnemers : 11
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Bewolkt / Zonnig

Op de eerste dag van de meteorologische zomerdag 2025 stond een excursie naar het arboretum Poortbulten op het programma. We zijn vaker in dit arboretum geweest. Toen werd er hoofdzakelijk naar de verschillende boomsoorten gekeken.

Nu lag de aandacht op de vegetatie. Natuurlijk werd een aantal bomen niet overgeslagen.

Het arboretum wordt extensief beheerd. Dit in combinatie met de voedselrijke, vochtige en kalkrijke bodem geeft dit een bijzondere vegetatie.

In dit geval de orchideeën. We hebben vier soorten genoteerd, t.w. de Rietorchis, de Gevlekte orchis, de Grote kever orchis en de Welriekende nachtorchis. Deze laatste had ik niet verwacht. Met zijn witte bloemen valt zij goed op.

Welriekende nachtorchis Foto: Laurens van Run

Verder 4 zegge soorten, de Zwarte-zegge, de Ruige-, de Hazen- en de Bleke-.

Verder zagen we de Grote ratelaar, Borstelbies en Muurhavikskruid.

Bij de struiken zagen we het Amerikaans krentenboompje en het Ledebours een kamperfoelie soort, met sterk rood verkleurende schutbladeren.

Ook zijn er 8 libellen soorten genoteerd waaronder Grote roodoogjuffer, de Azuurwaterjuffer, Viervlek Grote keizerlibel en de Glassnijder.

Ook is er even naar een paar korstmossen gekeken waaronder het Rond dambordje en de Muurschotelkorst.

Witvlakvlinder

Foto: Bert Ooude Egbrink

Deze zijn digitaal gedetermineerd met behulp van Obsidentify. Je ziet vaker dat met deze app wordt gedetermineerd. Het is een mooi hulpmiddel waarbij ik mij afvraag of de kennis ook toeneemt.

Textielfabrikant Gelderman heeft in 1912 opdracht gegeven voor aanleg. Tuinarchitect Leonard Springer heeft het ontwerp gemaakt. In 1917 was het park gereed.

Het park bevat ca. 2500 verschillende boomsoorten. Na de tweede wereldoorlog was er weinig belangstelling om het park te herstellen.

Recreatieschap Twente (later Regio Twente) heeft het initiatief genomen voor herstel. In 2016 heeft Natuurmonumenten het park overgenomen en er een restaurant bij gebouwd.

Zoals we nu zien voldoet het helemaal aan de eisen van deze tijd. Het heeft een recreatieve en een educatieve functie.

Waargenomen soorten

Planten & Mossen

Akkerdistel	Amerikaans krentenboompje
Beemdlangbloem	Biezenknoppen
Bleke zegge	Borstelbies
Brede stekelvaren	Echte koekoeksbloem
Engels raaigras	Fluitenkruid
Geel nagelkruid	Gele lis
Gestreepte witbol	Gevlekte rietorchis
Gewone berenklaauw	Gewone engelwortel
Gewone ereprijs	Gewone Kropaar
Gewone margriet	Gewone vlier

Gewone waterbies
 Grasmuur
 Grote keverorchis
 Grote ratelaar
 Grote watterranonkel
 Grote wederik
 Hazenzegge
 Hengel
 Hondsdraf
 Kale jonker
 Kikkerbeet
 Kleine klaver
 Kruipend zenegroen
 Moerasvergeet-mij-nietje
 Muurschotelkorst
 Ridderzuring
 Rode klaver
 Rood zwenkgras
 Ruw walstro
 Scherpe boterbloem
 Stijve ogentroost
 Veenwortel
 Veldzuring
 Welriekende nachtorchis
 Witte waterlelie
 Zwarte zegge

Paddenstoelen

Braamschoorsteentje

Insecten

Azuurwaterjuffer
 Brandnetelbladroller
 Glassnijder
 Grote Roodoogjuffer
 Sierlijke Witsnuitlibel
 Stro-uiltje
 Vuurlibel

Gewoon reukgras
 Grote brandnetel
 Grote lisdodde
 Grote vossenstaart
 Grote waterweegbree
 Grove Geelkorst
 Heggenwikke
 Holpijp
 Ille zegge
 Kamgras
 Kleefkruid
 Klimop
 Ledebours kamperfoelie
 Muurhavikskruid
 Penningkruid
 Rietorchis
 Rond Dambordje
 Ruige zegge
 Ruwvruchtige populier
 Smalle weegbree
 Tengererus
 Veldbeemdgras
 Watermunt
 Witte klaver
 Zevenblad

Bramensprinkhaan
 Donsvlinder
 Grote Keizerlibel
 Lantaarntje
 Smaragdlibel
 Viervlek
 Witvlakvlinder

Verslag excursie: Hakenberg

Datum : Zaterdag 19 juli 2025
Thema : Landgoederen
Deelnemers : 7
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Zonnig

Op een mooie zaterdagmorgen hebben wij met 7 mensen een wandeling over het landgoed Het Hakenberg en omgeving gemaakt. Het landgoed ligt op de stuwwal ten noordoosten van Oldenzaal.

De route die we gelopen hebben, is gemaakt door leden van het IVN afdeling Oldenzaal. Startpunt was de parkeerplaats aan de Lage Kaviksweg in De Lutte.

In de graslanden bij het iets verderop gelegen bronbos bij erva Lage Kavik was een tien meter brede strook met elzen beplant waardoor inspoeling met meststoffen beperkt wordt.

Langs erva het Hoge Kavik en villa Duivendal van de familie Ter Kuile zijn we naar het erva Ophuis gelopen. Hier hebben we het bospad over de Paasberg naar de Populierendijk gevolgd.

Langs het pad stond veel bloeiend Groot heksenkruid en nog wat Boswederik. Door de regen in de week voorafgaand aan de excursie lieten de eerste paddenstoelen zich hier ook al weer zien.

Bij de picknicktafel met kussens op de banken bij erva Steiboer hebben we koffie gedronken. Vervolgens zijn we door gelopen naar landgoed Het Hakenberg.

Onderweg kwamen we langs een poel voor amfibieën. Behalve Groene kikkers en libellen zagen we hier ook een Kleine parelmoervlinder en wat Zwartsprietdikkopjes.

Bramen sprinkhaan (F)

Kleine parelmoervlinder Foto: Laurens van Run

Het laatste deel van de excursie ging over de 54 meter hoge Hakenberg. Bovenop de heuvel is in 1927 in opdracht van de textielfamilie Blijdenstein een houten villa gebouwd.

Rondom de villa ligt een door de bekende landschapsarchitect Pieter Watzes ontworpen park in landschapstijl met een vijver, graslanden en graanakkers.

Bij de villa en in het park zijn allerlei bijzondere boomsoorten geplant. Wij hebben nog even gekeken bij de Katsuraboom. Deze boom staat ook wel bekend als de Koekjesboom vanwege de geur van de afgevallen bladeren die naar kandij ruiken.

Daarna zijn we weer terug gelopen naar de parkeerplaats.

In bijgevoegde lijst van waarnemingen zijn ook de waarnemingen opgenomen van de verkenning van het gebied een week eerder.

Harslakzwam

Foto: Laurens van Run

Paddenstoelen

Beukwortelzwam
Gewoon Eikenbladzwammetje
Honingrussula
Rode Boleet

Insecten

Ananasgalwesp
Bont Zandoogje
Citraenvlinder
Distelvlinder
Doodskopzweefvlieg
Eriothrix rufomaculatus
Gamma-uil
Gele snipvlinder
Groot Koolwitje
Klein Geaderd Witje
Kleine Parelmoervlinder
Koevinkje
Kustsprinkhaan
Larinus turbinatus
Sint-Jansvlinder
Zevenstippelig Lieveheersbeestje
Zwarttip-smalboktor

Dikrandtonderzwam
Harslakzwam
Onsmakelijke Kamrussula
Smakelijke Russula

Atalanta
Bruin Zandoogje
Dagpauwoog
Doffe bietenaaskever
Ectophasia crassipennis
Franse Veldwesp
Gehakelde Aurelia
Gevlekte Smalboktor
Hooibeestje
Klein Koolwitje
Kleine Rode Weekschild
Kolbrievlinder
Landkaartje
Rouwende gouden tor
Wespspin
Zwartsprietdikkopje

Zwarttip-smalboktor

Foto: Laurens van Run

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger
Fazant
Ooievaar

Buizerd
Groene Specht
Witte Kwikstaart

Planten & Mossen

Akkermelkdistel
Bosandoorn
Boszegge
Gevleugeld hertshooi
Gewoon robertskruid
Grote muur
Hengel
Knoopkruid
Tweestijlige meidoorn
Witte klaverzuring
Zomprus

Bloedzuring
Boswederik
Geel nagelkruid
Gewoon Purperschaaltje
Groot heksenkruid
Hazelaar
Klein springzaad
Schildereprijs
Wilde bertram
Wolfspoot

B(l)oeiende planten, Gewone brunel, (*Prunella vulgaris*)

Elke plant heeft wel iets bijzonders. Het kan zijn een bepaalde manier van bestuiving, of bepaalde geur of smaak. Ook brunel heeft iets bijzonders.

Gewone brunel is een plant van de Lipbloemenfamilie. Deze familie wordt gekenmerkt door zijn vierkante stengel, de bloemen zijn twee lippig, tweezijdig symetrisch en de bladeren staan kruisgewijs tegenover elkaar.

In het gras

Brunel heeft bovengrondse uitlopers die wortels en bloemstengels hebben. De bloemen staan in een z.g. schijnkransen. Dit zijn als het ware halve kransen. De schijnkransen staan evenals de bladeren kruisgewijs tegenover elkaar. Hierdoor lijken ze op kransen. Bij Brunel heeft schijnkransen van ongeveer 6 bloemen. Deze hebben een rond steunblad met stekelpunt. (met de loep is dit goed te zien).

Bloemhoofd

De bloemen hebben twee kelkbladen. De bovenste heeft 3 kleine tandjes en de onderste 2 lange tanden.

Bloem

De bloemen, de kroonbladen, blauwpaars gekleurd hebben een boven- en onderlip. De bovenlip heeft één lob en de onderste heeft drie lobben waarvan de middelste het grootst is. Er zijn 4 meeldraden, 2 lange en 2 wat korter die tegen de binnenkant van de bovenlip aan liggen.

Als je heel goed kijkt zie je onder de helmknoppen kleine tandjes zitten. Deze zorgen ervoor dat de helmknop de beste stand aanneemt om het stuifmeel aan de insect afgeven.

Als de plant is uitgebloeid kleurt hij bruin waardoor hij ook wel bijenkorfje wordt genoemd.

Uitgebloeid

Brunel is een plant van de zonnige graslanden van verschillende grondsoorten.

Het valt mij op dat de grootte van brunel bepaald wordt door zijn omgevingsvegetatie. Is deze aardig hoog is dan is brunel ook een hoge plant.

Dan de bijzonderheid van brunel. Zijn wetenschappelijke naam is *Prunella vulgaris*. Dit had eigenlijk *Brunella vulgaris* moeten zijn. Rembert Bodoens (1517 – 1585), Vlaams Nederlandse arts en botanicus heeft de plant al *Brunella* genoemd, dit naar aanleiding van de bruine verkleuring van de bloeiwijze. Zeer waarschijnlijk heeft Rivinus (1652 – 1723) een Duitse arts de naam, mogelijk per ongeluk of als schrijffout gewijzigd in *Prunella*. Linnaeus heeft de naam overgenomen. Een regel binnen de botanie is dat de wetenschappelijke naam die door Linnaeus in 1753 is vastgelegd in *Species Plantarum* niet meer veranderd kan worden.

Hetzelfde is gebeurd met de wetenschappelijke vogelnaam van de Heggenmus, *Prunella modularis*. In het Duits wordt de vogel Heckenbraunelle genoemd dit naar aanleiding van zijn bruine kleur.

Tekst en foto's Wytze Boersma, juli 2025

Gebruikte informatie

- Weeda, E.J., Nederlandse oecologische Flora, deel 3, 1994
- Duistermaat, H(Leni), Heukels' Flora van Nederland, 24 druk, 2020
- Backer, Dr C. A. Verklarend woordenboek van wetenschappelijk namen, 1936.
- Nieuwenhof, van der Jan, Onze planten en hun naam, uitgave IVN Valkenswaard, 2006

Gewone walnoot – *Juglans regia*

Aanleiding voor het maken van een bomenverhaal over de gewone walnoot, ook wel okkernoot genoemd, is het feit dat het aantal zaailingen in het stedelijk gebied, maar ook in het buitengebied (enorm) stijgt. Zover bekend zijn er drie oorzaken. De eerste is het uitblijven van de late nachtvorst, waardoor veel jonge planten stierven. Ook zijn er nu meer walnootbomen. Naast de gemeente hebben ook meer particulieren een boom geplant. Niet onbelangrijk is de derde factor namelijk de poters van noten. Dit zal in de meeste gevallen een eekhoorn of gaai zijn. Van beiden neemt het aantal in de stad toe.

Over de gewone walnoot valt veel te vertellen. We beperken het in dit artikel tot beschrijving van de boom en de bloem- en reproductiebiologie. Maar we beginnen met de reis naar Europa.

Waar komt de gewone walnoot vandaan?

Eigenlijk is het verhaal dat de gewone walnoot weer terug is gekomen in Europa. Voor de ijstijden kwam de gewone walnoot al voor in Europa. Zover bekend zijn er geen bomen gespaard gebleven.

De boom is in twee fases teruggekomen. In de vierde eeuw voor Chr. heeft Alexander de Grote de boom meegenomen uit Pontus (Zwartemeer-gebied) naar Griekenland. Vanuit Griekenland hebben de Romeinen de boom meegenomen naar Italië en vandaar naar Frankrijk en toen steeds noordelijker. Voor de Romeinen waren vooral de noten heel belangrijk.

In Europa kwam de boom daarna snel in cultuur vanwege de noten en het hout en in Frankrijk waar veel notenbomen in weiljes zijn aangeplant, wordt ook de walnotenolie geproduceerd.

Boombeschrijving

De leeftijd van de boom ligt tussen de 120 en 160 jaar. Meestal wordt die eerder gekapt omdat op hoge leeftijd de productie van noten snel minder wordt.

Een jonge boom heeft een gladde zilverkleurige stam, die in de loop van de tijd ruw wordt met brede groeven (zie foto 1). Het worden bomen met een brede kroon (schaduw). Ze komen laat in blad en laten het blad ook weer vroeg vallen.

Het blad bestaat uit 5-9 deelblaadjes waarvan de grootste aan het eind zitten. In de herfst vallen de deelblaadjes een voor een af en als laatste de lange bladspil (foto 2).

Gezien de dikte van de takken wordt zo'n bladspil wel eens vergeleken met een twijg, dus wegwerp-twijgen.

Foto 1, schors oud en jong

Foto 2

Allelopathie

Gekneusde bladeren ruiken aromatisch door met name de stof juglon. Als het blad op grond valt komt juglon in de grond. Deze stof zorgt ervoor dat andere planten op die plek niet goed kunnen groeien. Zo beperkt de boom de concurrentie. Via mycorrhiza verspreid de boom ook het juglon. Onderzoeken leren dat er grassen er het minste last van hebben.

Welk soort vrucht is de walnoot?

Als je deze vraag stelt in het Nederlandse internet krijg je als antwoord een steenvrucht zoals kers of pruim. De vrucht wordt omgeven door een harde tweedelige schaal, de dop. In de Duitse vakliteratuur is het echter een schijnvrucht met een noot. De schaal is gevormd uit kelkbladeren en hoogbladeren (foto 3).

Foto 3

Bloei

Het duurt meestal wel 15 jaar voordat een boom gaat bloeien. De mannelijke- en vrouwelijke bloemen zitten gescheiden aan het einde van de takken. Eerst openen zich de mannelijke bloemen. Dit noemt men proderandrie. De vrouwelijke bloemen openen zich wel een week later maar er zijn dan nog wel mannelijke bloemen actief. Op foto 4 staan jonge vrouwelijke bloemen en mannelijke bloemen, die al een tijd geopend zijn.

Foto 4

Dat betekent dat zelfbestuiving mogelijk is. Ook kunnen ze door bomen in de buurt bestoven worden. Het stuifmeel wordt over grote afstanden verspreid.

Voor voldoende walnoten is de beste oplossing om twee bomen in de nabijheid van elkaar te planten. In professionele boomgaarden staan cultuurvariëteiten waarvan de bloeitijden onderling iets verschillen. Volwassen bomen kunnen wel 20 kilo noten dragen. Ze kunnen soms ook een jaar bijna niets leveren (beurtjaren).

**Tekst en foto's Gerrit Haverkamp en Jan Zwienenberg
augustus 2025**

Inventarisatie stoep- en gootplanten

Om de begroting van de gemeente Hof van Twente rond te krijgen is er bezuinigd op het onderhoud van stoepen en trottoirs. Dit houdt in dat de stoep en de rijbaan niet meer frequent wordt ontdaan van "onkruid". Een aantal bewoners van de Zwaluwstraat in Delden hebben het initiatief genomen om een schoonmaak actie te houden.

Op zaterdag 21 juni was de schoonmaakdag. Het was de bedoeling dat iedereen zijn eigen stoep onkruid vrij zou maken.

Voordat de schoonmaak woede om het onkruid te verwijderen losbreekt, vind ik dat je op zijn minst moet weten wat je nu weg haalt. Om hier achter te komen, heb ik een gedeelte van de straat geïnventariseerd. Globaal vanaf huisnummer 17 tot 33 en dan links en rechts. Totaal heb ik 57 plantensoorten genoteerd (zie bijgevoegde lijst). Dit had ik vooraf niet verwacht!.

Er zijn een aantal soorten die op een of andere manier opvallen. Verder kun je je afvragen waarom juist nu, zoveel en zo uitbundig.

Ik houd het op een combinatie van factoren. b.v.:

- Vermindering van onderhoud door de gemeente (een bezuiniging).
- Verandering van klimaat, planten houden langer stand, bevriezen niet en kunnen beter tegen de warmte.
- Geen sneeuwrijke winters, er wordt minder, of helemaal niet met zout gestrooid. Vele planten kunnen niet tegen zout. Ik heb geen zout verdragende soorten gevonden.

Dan valt mij op dat een aantal soorten uit de tuin afkomstig zijn. Zoals:

- **Late gulden roede**, deze plant vind je nu op verschillende plekken. Het is een stevige plant die meer dan 1 meter hoog kan worden en bloeit van juli tot de herfst.
- **Knautia**, deze staat in de tuin van nr. 29 te bloeien en heeft zich op de stoep van nr. 31 gevestigd.
- **Teunisbloem**, deze bloeide bij de ingang van het paadje naar de Kievitstraat. De bladrozetten zitten nu op de stoep.
- **Vlinderstruik**, deze staat in verschillende tuinen en heeft zich nu op verschillende plekken gevestigd.
- **Walstroleeuwenbek en Wilde marjolein** heeft zich uitgebreid van onze tuin Nr. 34 naar de stoep.

Dan kun je je afvragen waarom heeft de **Tengere rus** (een plant met groene sprieten) zich verplaatst naar de straat. Volgens mij komt dat door de auto's. De zaden worden verspreid via de banden. De zeer kleine zaden, (0,5 bij 0,2 mm) zijn wat kleverig. Deze plant komt oorspronkelijk uit N-Amerika en heeft zich begin 19e eeuw gevestigd in Europa.

Ook kun je je afvragen waarom sommige planten zo lastig te verwijderen zijn en andere niet. Over het algemeen kun je stellen dat de planten die gemakkelijk te verwijderen zijn éénjarig zijn. De levenscyclus, van zaad tot zaad, voltrekt zich in één jaar. Bij meerjarige soorten is dit meerdere jaren, en bloeit vaker. Vaak hebben deze soorten lange en meerdere wortels waardoor ze steviger in de grond staan.

Tot zover.

Tekst en foto's Wytze Boersma, juni 2025, Nr. 34. Foto's pagina 12 van Harry de Jong.

In de onderstaande bijlage: **Plantenlijst Zwaluwstraat Delden, juni 2025**

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Gewoon struisgras	Agrostis capillaris
Fioringras	Agrostis stolonifera
Kruipend zenegroen	Ajuga reptans
Look-zonder-look	Alliaria petiolata
Madeliefje	Bellis perennis
Vlinderstruik	Buddleja davidii
Kluwenhoornbloem	Cerastium glomeratum
Zandhoornbloem	Cerastium semidecandrum
Stinkende gouwe	Chelidonium majus
Melganzenvoet	Chenopodium album
Klein streepzaad	Crepis capillaris
Vingerhoedskruid	Digitalis purpurea
Beklierde basterdwederik	Epilobium ciliatum
Bergbasterdwederik	Epilobium montanum
Kantige basterdwederik	Epilobium tetragonum
Heermoes	Equisetum arvense
Zomerfijnstraal	Erigeron annuus
Canadese fijnstraal	Erigeron canadensis
Koninginneskruid	Eupatorium cannabinum
Tuinwolfsmelk	Euphorbia peplus
Rood zwenkgras	Festuca rubra
Robertskruid	Geranium robertianum
Geel nagelkruid	Geum urbanum
Hondsdrif	Glechoma hederacea
Klimop	Hedera helix
Sint-Janskruid	Hypericum perforatum
Gewoon jakobskruid	Jacobaea vulgaris subsp. vulgaris
Greppelrus	Juncus bufonius
Tengere rus	Juncus tenuis
Knautia (G)	Knautia
Bonte gele dovenetel	Lamium galeobdolon subsp. argentatum
Walstroleewenbek	Linaria purpurea
Engels raai gras	Lolium perenne
Teunisbloem (G)	Oenothera
Wilde marjolein	Origanum vulgare
Gehoornde klaverzuring	Oxalis corniculata
Stijve klaverzuring	Oxalis stricta
Bleke klaproos	Papaver dubium
Oranje havikskruid	Pilosella aurantiaca
Smalle weegbree	Plantago lanceolata
Grote weegbree	Plantago major subsp. major
Straatgras	Poa annua
Veld- / Smal / Berijpt beemdgras	Poa pratensis / angustifolia / irrigata
Gewoon varkensgras	Polygonum aviculare
Schijnaardbei	Potentilla indica
Gewone brunel	Prunella vulgaris
Bleekgele droogbloem	Pseudognaphalium luteoalbum
Liggende vetmuur	Sagina procumbens
Late guldenroede	Solidago gigantea
Gekroesde melkdistel	Sonchus asper
Gewone melkdistel	Sonchus oleraceus
Rode schijnspurrie	Spergularia rubra
Paardenbloem	Taraxacum officinale
Eendagsbloem	Tradescantia virginiana
Veldereprijs	Veronica arvensis
Tijmereprijs	Veronica serpyllifolia
Gewoon langbaardgras	Vulpia myuros
Aantal soorten: 57	

Teunisbloem

Zomerfijnstraal

Sint-Janskruid

Schijnaardbei

Verslag bomenexcursie Hasseler Es 23 mei 2025

In de loop der jaren is met Arjen Hoogervorst van de Culturele Commissie van Kultuurhus Hasselo een goed contact opgebouwd. Dit jaar stond er weer een bomenexcursie op het programma.

Met 20 deelnemers ging de wandeling naar de Bartelinkshoek. Dit was voor de aanleg van de wijk al een groen deel, waarvan een aantal oude eiken gespaard zijn.

In dit deel van de wijk is een groen hart waar rond 1970 diversen bomen geplant zijn zoals elzensoorten en verschillende variëteiten van de es. Verschillende exemplaren zijn nu uitgegroeid tot mooie bomen.

Naast soorten kwam ook de waarde van groen in de wijk aan de orde. Er was een afdruk van de hittekaart waarop niet alleen het verschil tussen de Hasseler Es en andere wijken in Hengelo zichtbaar was maar vooral ook de Bartelinkshoek.

Het was een levendige excursie met veel vragen van de deelnemers.

Bewoners uit de Bartelinkshoek gaven aan dat ze hun buurt nu heel anders gaan bekijken.

Als vervolg op de excursie heeft de Culturele Commissie op 3 juli de film over het boek van Peter Wohlleben, "Het verborgen leven van bomen" vertoont. Hiervoor was veel belangstelling.

Jan Zwienenberg

Inventarisatie 13-07-2025 planten Hengelose Esstraat.

Geïnterviewd is een klein deel van deze straat en wel alle bestrating en de (niet ingezaaide) boomspiegels op één dag.

Lijst

Klein streepzaad	Slanke weegbree	Europese hanenpoot
Vlinderstruik	St. Janskruid	Schijnaardbei
Knoopkruid	Liggend vetmuur	Melganzenvoet
Slangenkruid	Lavendel	Moerasdroogbloem
Middelste Teunisbloem	Straatgras	Perzikkruid
Harig vingergras	Candese fijnstraal	Es
Groene naalddaar	Hoge fijnstraal	Haagwinde
Akkerklokje	Spirea	Hop
Tuinwolfsmelk	Grote weegbree	Gewone melkdistel
Klein prachtriet	Kaal knopkruid	Klein kruiskruid
Paardenbloem	Kransgras	Zwarte nachtschade
Varkensgras	Zwenkgras	Stijve klaverzuring
Eendagsbloem	Kruipertje	Gehoornde klaverzuring
Korrelganzenvoet	Postelein	Wit vetkruid
Framboos	Bleekgele droogbloem	Postelein

Totaal 45 soorten

Jan Zwienenberg

Wat valt mij op in de natuur

Op 10 juli 2025 heb ik een wandeling gemaakt door het natuurgebied Bergvennen en Brecklenkampse Veld bij Lattrop. Bij het vogelscherp werd ik gebeten door een steekvlieg die op mijn linkerhand was gaan zitten. Het ging om het vrouwtje van de algemene Gewone goudoogdaas. Het vrouwtje heeft bloed nodig om haar eieren tot ontwikkeling te laten komen.

Dazen komen af op warmte, transpiratievocht, de uitstoot van koolstofdioxide uit je adem en beweging.

Aangezien het een warme en windstille dag was ideaal weer om door dazen gestoken te worden. Dazen halen een snelheid van 25 km/u en zijn zeer hardnekkig in de achtervolging. Vluchten heeft dus weinig zin. In plaats van de daas van mijn hand af te slaan, besloot ik de daas haar gang te laten gaan. Ten koste van een beet en wat bloedverlies kon ik wel een foto maken van de fotogenieke daas met groene ogen met paarse vlekjes. Ik heb de daas vervolgens weg gejaagd. De foto heb ik bij dit artikel gevoegd.

Tekst en foto Bert Oude Egbrink

Eind juli zag op en naast het wandelpad in het Wierdense Veld een flink aantal kleine, uitgegraven zandhoopjes liggen. Na een tijdje wachten bleek de veroorzaker de Pluimvoetbij (*Dasypoda hirtipes*) te zijn.

De Pluimvoetbij is een solitaire bij en is vrij algemeen. De vrouwtjes vallen op door zeer lange, gele haarborstels (pluimen) op de achterpoten. Ze hebben een zwart achterlijf met enkele witte bandjes.

De mannetjes zijn oker- tot oranjegeel behaard en lijken op honingbijen.

Ze komt vooral in zandige terreinen voor. In de losse, zandige grond kan ze makkelijk haar nest graven. Het weggegraven zand wordt met de achterpoten naar buiten geduwd en resulteert in een zandhoopje. De pluimharen aan de achterpoten helpen daarbij.

Een nest bestaat uit een 30-70 cm diepe hoofdgang met enkele ondiepe zijgangen, waarlangs 1 tot 4 eivormige nestkamers liggen. In deze nestkamers legt het vrouwtje haar eitje, dat ze voorziet van het nodige stuifmeel als voedsel voor de larve. De voorste cellen worden voorzien van onbevuchte eieren (mannelijk) en de achterste van bevruchte eieren (vrouwelijk). Zodoende zijn de dochters beter beschermd. Het stuifmeel haalt de Pluimvoetbij bij voorkeur bij gele composieten zoals Streepzaad, Biggenkruid, Melkdistel, Jakobskruid en Heelblaadjes. Met de lange, pluimachtige geeloranje beharing op de achterpoten kan ze veel stuifmeel ineens te verzamelen en naar het nest te transporteren.

De mannetjes vliegen intensief rond de nestlocaties en foerageerplekken op zoek naar een vrouwtje dat bereid is tot een paring. Een vrouwtje paart slechts een keer en weert andere mannetjes af door haar achterpoten omhoog te houden.

Tekst en foto Harry de Jong

Activiteiten Groene Verenigingen

In dit schema staan activiteiten van diverse organisaties uit Hengelo en de KNNV-afdelingen uit de regioregio.

Voor meer informatie over deze activiteiten wordt verwezen naar de website van de betreffende organisatie.

Datum	Activiteit	Informatie
september		
Di 2 sep	Jaar van de Torenavalk (Natuuravond)	KNNV Enschede
Wo 3 sep	Lezing: Bomen over Bomen	KNNV Twenthe/IVN Almelo
Zo 7 sep	Fietsexcursie monumentale bomen	KNNV Twenthe/IVN Almelo
Zo 14 sep	Excursie Weusthagpark. Ontstaan en belang	KNNV Hengelo-Oldenzaal
Wo 17 sep	Natuur-werkavond	KNNV Twenthe
Do 18 sep	Geheimen van tuinieren, lezing door Frans Nienhuis	Groei en Bloei Hengelo
Za 20 sep	Zintuigenwandeling	IVN Hengelo
oktober		
Di 7 okt	Invasieve Exoten – indringers met grote gevolgen	KNNV Enschede
Za 11 okt	't Holthuis - paddenstoelenexcursie	KNNV Hengelo-Oldenzaal
Zo 12 okt	Paddenstoelenexcursie	KNNV Twenthe/IVN Almelo
Wo 15 okt	Natuur-werkavond	KNNV Twenthe
Za 25 okt	Excursie Lutterzand	KNNV Hengelo-Oldenzaal
november		
Za 1 nov	Lezing over Toekomstbestendige tuin	Groei en Bloei Hengelo
Za 8 nov	Vogelexcursie	KNNV Twenthe/IVN Almelo
Wo 19 nov	Natuur-werkavond	KNNV Twenthe
Do 20 nov	Lezing door Ralf ter Beek van gemeente Hengelo	Groei en Bloei Hengelo
december		
Di 2 dec	Woelmuizen (Natuuravond)	KNNV Enschede

Organisaties:

IVN Hengelo: <https://www.ivnhengelo.nl>

Nivon Hengelo: <https://hengelo.nivon.nl>

Stichting Natuur- en MilieuRaad Hengelo en Omgeving: <https://www.nmr-hengelo.nl>

Groei en Bloei Hengelo: <https://hengelo.groei.nl>

Bijenteeltvereniging Hengelo: <https://bijenteeltvereniginghengelo.nl>

Natuurhus Almelo: www.natuurhusalmelo.nl

KNNV Enschede: <https://enschede.knnv.nl>

KNNV Twenthe, Almelo: <https://twenthe.knnv.nl>

KNNV Vriezenveen: <https://vriezenveen.knnv.nl>

KNNV Hengelo-Oldenzaal: <https://hengelo-oldenzaal.knnv.nl>

Agenda 2025

Excursies	
Datum	Locatie
Zaterdag 15 februari	Frisse neuzen wandeling Hof Espelo
Zondag 16 maart	Middelveen \ Overtoom, Rijssen
Zondag 06 april	Hazelbekke, Vasse
Zondag 27 april	Bentheimer Wald, Bad Bentheim
Zondag 01 juni	Arboretum Poortbulten, de Lutte
Zondag 29 juni	Boetelerveld, Haarle (Vervallen)
Zaterdag 19 juli	Hakenberg, Losser
Zondag 10 augustus	Besthermerberg, Ommen
Zondag 31 augustus	Demmersblok, Deldenerbroek
Zondag 14 september	Weusthagpark, Hengelo
Zaterdag 11 oktober	Paddenstoelen 't Holthuis
Zaterdag 25 oktober	Slotexcursie Lutterzand

Zie de website voor de laatste en meer informatie: hengelo-oldenzaal.knnv.nl